

The Role of Rural Public Libraries in Empowering and Developing the Rural Community

Shiva Yari

Kermanshah Province Public Libraries, Kermanshah, Iran. E-mail: yari.shiva@gmail.com

Mohammad Amin Bahrami

Kermanshah Province Public Libraries, Kermanshah, Iran. E-mail: mabahrami1983@yahoo.com

Abstract

Purpose: Despite being mostly small institutions, rural public libraries provide a wide range of services and programs in very different areas of life, including personal education, development of individual and civic skills of all citizens and filling their free times. Rural public libraries are of the factors of development in rural communities and they are also an ideal place to support the development of society and help intellectual and social growth at the individual and social levels. In this regard, the present research identified the role of rural public libraries in the empowerment and development of rural communities in Kermanshah province, Iran.

Method: The current research was conducted with a qualitative approach and the research method was the qualitative content analysis. The participants included the officials of rural public libraries under the general administration of the General Administration of the Public libraries of Kermanshah province in the fall of 2023. The purposive sampling was used to select participants and data collection process was continued until data saturation. A total of 14 interviews were conducted and their duration varied between 40 and 75 minutes. The qualitative content analysis method was used to analyze data. In order to validate the research, the criteria of credibility and reliability were used.

Findings: The analysis of the interview data led to the formation of two categories including the actions of rural public libraries in empowering villagers and village development and the challenges of rural public libraries in empowering villagers and village development. In the former category, 4 concepts including cultural development, economic development, social development and sustainable development and environmental protection were identified, which show the different aspects of role-playing of rural public libraries of Kermanshah province in empowering villagers and developing their villages. In the latter, i.e. the category of challenges, there are 8 concepts including human resources, information resources, facilities, the quality level of programs and services, measuring the effectiveness of programs and services, factors related to villagers, the level of cooperation and participation and how to inform and advertisement were detected. In general, the rural public libraries of Kermanshah province empowered their local communities and contributed to the development of their villages through their services, activities and programs. By implementing their various programs and services, which mostly continued throughout the week, the aforementioned libraries have been able to raise the cultural, social and economic awareness and insight of the village, showing the colorful and influential role of the book compared to the Internet and establishing the role of the library as a socio-cultural base of the village and taking an effective step.

Originality/Value: There has been no research on the role of rural public libraries in the development of their communities in Iran. The findings of this research can be used as a roadmap for rural public libraries in the comprehensive development of their services and programs and their greater impact on the development of their villages.

Keywords: Rural public libraries, Empowerment of villagers, Rural community development, Actions and challenges, Kermanshah province

Conflicts of Interest: None

Funding: None

Citation: Yari, SH., & Bahrami, M.A. (2024). The Role of Rural Public Libraries in Empowering and Developing the Rural Community. *Research on Information Science and Public Libraries*, 30(2), 140-156.

Received 9 December 2023; Received in revised form 7 January 2024

Accepted 17 January 2024; Published online 30 June 2024

Article Type: Research Article

© The author(s)

Publisher: Iran Public Libraries Foundation

<http://dx.doi.org/10.61186/publij.30.2.140>

نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی و توسعه جامعه روستایی

شیوا یاری

اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه، کرمانشاه، ایران. رایانامه: yari.shiva@gmail.com

محمدامین بهرامی

اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه، کرمانشاه، ایران. رایانامه: mabahrani1983@yahoo.com

چکیده

هدف: کتابخانه‌های عمومی روستایی، اگرچه عمدتاً مؤسسات کوچکی هستند، طیف وسیعی از خدمات و برنامه‌ها را در حوزه‌های بسیار متفاوت زندگی - شامل پرورش شخصی، توسعه مهارت‌های فردی و مدنی تمامی شهروندان و پر کردن اوقات فراغت آنان - ارائه می‌دهند. کتابخانه‌های عمومی روستایی از عوامل توسعه در جوامع روستایی محسوب می‌شوند و همچنین مکانی ایده‌آل برای حمایت از توسعه جامعه هستند و به رشد فکری و اجتماعی در سطح فردی و اجتماعی کمک می‌کنند. در این راستا، پژوهش حاضر نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی را در توانمندسازی و توسعه جوامع روستایی استان کرمانشاه شناسایی کرده است.

روش: پژوهش حاضر با رویکرد کیفی انجام شد و روش پژوهش، تحلیل محتوای کیفی مرسوم بوده است. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته گردآوری شد. مشارکت‌کنندگان شامل مسئولان کتابخانه‌های عمومی روستایی زیر پوشش اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه در پاییز سال ۱۴۰۲ بود. نمونه‌گیری به روش هدفمند یا قضاوتی انجام شد و تا اشباع اطلاعات ادامه یافت. در مجموع ۱۴ مصاحبه انجام شد و مدت آن بین ۴۰ تا ۷۵ دقیقه متغیر بود. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی و برای اعتبارسنجی پژوهش از معیارهای اعتبارپذیری و قابلیت اطمینان استفاده شد.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه منجر به شکل‌گیری دو مقوله، شامل اقدامات کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا، و چالش‌ها و پیشنهادهای کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا طبقه‌بندی شد. در مقوله اقدامات، ۴ مفهوم شامل توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، و توسعه پایدار و حفظ محیط زیست شناسایی شد که جنبه‌های مختلف نقش آفرینی کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه را در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستاهای خود نشان می‌دهد. در مقوله چالش‌ها و پیشنهادهای نیز ۸ مفهوم شامل نیروی انسانی، منابع اطلاعاتی، تسهیلات و امکانات، سطح کیفی برنامه‌ها و خدمات، سنجش اثر گذاری برنامه‌ها و خدمات، عوامل مربوط به روستاییان، سطح همکاری و مشارکت، و چگونگی اطلاع‌رسانی و تبلیغات شناسایی شد. در مجموع، کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه جوامع محلی خود را از طریق ارائه خدمات، فعالیت‌ها و برنامه‌های خود، توانمند و به توسعه روستاها کمک کردند. کتابخانه‌های یادشده با اجرای برنامه‌ها و خدمات متنوع خود که اکثراً در طول هفته تداوم داشته است، توانسته‌اند در بالا بردن آگاهی و بینش فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی روستا؛ نشان دادن نقش پررنگ و تأثیر گذار کتاب در مقایسه با اینترنت؛ و تثبیت نقش کتابخانه به عنوان پایگاه اجتماعی-فرهنگی روستا گام مؤثری بردارند.

اصالت/ارزش: تاکنون در ایران پژوهشی به شناخت نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی در توسعه جوامع خود نپرداخته است. یافته‌های این پژوهش می‌تواند به عنوان نقشه راه کتابخانه‌های عمومی روستایی در توسعه همه‌جانبه خدمات و برنامه‌های خود و اثر گذاری بیشتر آن‌ها در توسعه روستاهایشان مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی روستایی، توانمندسازی روستاییان، توسعه جامعه روستایی، اقدامات و چالش‌ها، استان کرمانشاه

استناد: یاری، شیوا؛ و بهرامی، محمدامین (۱۴۰۳). نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی و توسعه جامعه روستایی. تحقیقات

اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۳۰(۲)، ۱۵۶-۱۴۰.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۷؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۱۰

نوع مقاله: علمی پژوهشی

ناشر: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

© نویسندگان

مقدمه

جامعه تغییر را تجربه می‌کند تا بتواند در توسعه سریع زمانه باقی بماند. بدون شک، یکی از معیارهای پیشرفت کشور یا دولت، پیشرفت در اطلاعات و فناوری آن‌هاست. اطلاعات از آن جهت حائز اهمیت است که می‌تواند دانش جامعه را ارتقا داده و تقویت کند. بدون اطلاعات، انسان به‌ویژه در این دوره مدرن، توسعه غیر فعال را تجربه خواهد کرد. اطلاعات صحیح می‌تواند ذهنیت جامعه را شکل دهد؛ به شرطی که با نگرش انتقادی همراه باشد. چون جهان اکنون وارد عصر انفورماتیک رقابتی شده است، اطلاعات در ایجاد رقابت پذیری افراد، مؤسسات یا کشورها نقش مهمی ایفا می‌کند؛ به این دلیل که برای دستیابی به رفاه عمومی، داشتن توانایی رقابتی که اطلاعات، دانش، منابع انسانی و نظایر آن پشتیبانی می‌کند، ضروری است (کهیانی و ویکاکسونو^۱، ۲۰۲۱).

اطلاعات منبع اقتصادی یا کنش‌یار توسعه و تصمیم‌گیری صحیح در نظر گرفته می‌شود (مارتین^۲، ۱۹۹۵). اهمیت اطلاعات به عنوان عامل تعیین‌کننده برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر ملت، صرف‌نظر از فرهنگ، قومیت، زبان و نظایر آن در نظر گرفته می‌شود. پیشرفت کشور تا حد زیادی به میزان اطلاعاتی که شهروندان آن در معرض آن قرار دارند، بستگی دارد (اویرونکه^۳، ۲۰۱۲). دانش و اطلاعات به عنوان ورودی توسعه شناخته و پذیرفته شده است. توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور یا دولت تا حد زیادی به تولید اطلاعات سازمان‌یافته، ارتباطات و توزیع اطلاعات برای شهروندان بستگی دارد (یونسکو^۴، ۱۹۹۴). برای رفع نیاز به اطلاعات، سازوکاری برای دسترسی به اطلاعات مورد نیاز است (کهیانی و ویکاکسونو، ۲۰۲۱).

هدف اصلی کتابخانه‌های عمومی فراهم‌آوری، ذخیره و انتشار اطلاعات است تا بهبود مهارت‌ها و فنون و به‌روزرسانی دانش کاربران را تسهیل کند (یونسکو، ۱۹۹۴). این کتابخانه‌ها، دسترسی بی‌طرفانه و برابر به همه خدمات و منابع خود را ارائه می‌دهند. آن‌ها از جامعه محلی در خودآموزی و همچنین پیشرفت فردی و گروهی در همه سطوح حمایت می‌کنند. همچنین در کتابخانه‌های عمومی، اعضای جامعه به اطلاعات و دانش مورد نیاز خود برای تقویت توسعه اجتماعی و اقتصادی دسترسی دارند (ابو^۵، ۲۰۱۴).

کتابخانه‌های عمومی روستایی یکی از عوامل توسعه در جوامع روستایی محسوب می‌شوند. آن‌ها اطلاعاتی را ذخیره و منتشر می‌کنند که برای جمعیت روستایی حیاتی بوده و باعث توسعه جامعه می‌شود (آکانوا^۶، ۲۰۱۳). آکانوا، ایللیکا و اودو-آنیانو^۷ (۲۰۱۸) بیان کرده‌اند که کتابخانه‌های روستایی نقش مهمی در برانگیختن توسعه دارند؛ زیرا منابع اطلاعاتی مربوط را برای رشد دانش زیست‌محیطی به‌دست آورده، حفظ کرده و در اختیار مردم قرار می‌دهند. این بدنه فکری زمینه‌ساز ایجاد تغییرات در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی روزمره مردم است.

در یک زمینه اجتماعی، توسعه اغلب در چارچوب تکاملی اجتماعی دیده می‌شود و به مفهوم زندگی بهتر اشاره دارد و معمولاً در اصطلاحات اقتصادی بیان می‌شود (کنی^۸، ۲۰۰۶). توسعه جامعه فرآیندی جامع بین‌محرك‌ها، تسهیل‌کننده‌ها و گروه‌های اجتماعی است که از جنبه‌های مختلف، به عنوان مثال در دانش، مهارت‌ها و زمینه‌های مختلف دیگر، به منظور ارتقای رفاه جامعه توانمند می‌شوند (ریهاتنولو و ویدجویجتو^۹، ۲۰۰۷؛ نقل در: کهیانی و ویکاکسونو، ۲۰۲۱). توسعه جامعه زمینه‌ساز چندرشته‌ای است که اغلب با عباراتی مانند مشارکت جامعه، ظرفیت‌سازی جامعه، سرزندگی جامعه، توانمندسازی، توسعه روستایی و خوداتکایی همراه است (ابو، ۲۰۱۴).

توانمندسازی جامعه فعالیتی است که برای ارتقای خوداتکایی انسان و بهبود کیفیت زندگی اجتماعی وی انجام می‌شود. هدف از توانمندسازی جامعه، کشف مهارت‌های جامعه از طریق مبارزه با توسعه‌نیافتگی و ساختن جامعه‌ای پیشرفته‌تر و موفق‌تر در عصر توسعه سریع فناوری اطلاعات و ارتباطات است. کتابخانه روستایی محلی

1. Cahyani & Wicaksono
2. Martin
3. Oyeronke
4. UNESCO
5. Abu
6. Akanwa
7. Akanwa, Ilika & Udo-Anyanwu
8. Kenny
9. Wrihatnolo & Dwidjowijoto

برای توانمندسازی جامعه در زمینه‌های مختلف است (مبارک^۱، ۲۰۱۰). کتابخانه روستایی از طریق فعالیت‌های توانمندسازی سازماندهی شده، نقش فعالی در تقویت و بهبود مهارت‌های جامعه در زمینه‌های آموزشی، اقتصادی، فرهنگی، سوادآموزی و نظایر آن ایفا می‌کند. بهبود مهارت‌های شهروندان در حوزه‌های مختلف، پیشرفت و توسعه جامعه را به دنبال خواهد داشت.

کتابخانه‌های عمومی روستایی از طریق غنی‌سازی دانش اعضای جامعه، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی جامعه روستایی و پیشرفت و آبادانی روستا ایفا می‌نمایند. کتابخانه‌های روستایی کانون تعالی آموزشی و جهت‌گیری فرهنگی هستند که جمعیت بیشتری را به مشارکت در فعالیت‌های توسعه و برانگیختن مهارت‌ها و شایستگی‌های آن‌ها برای تبدیل شدن به عوامل تغییر برای تشکیل جامعه دانش‌محور در کشور تشویق می‌کنند. آن‌ها اگرچه عمدتاً مؤسسات کوچکی هستند، طیف وسیعی از خدمات را در حوزه‌های بسیار متفاوت زندگی برای فعالیت‌های اوقات فراغت، پرورش شخصی و توسعه مهارت‌های فردی و مدنی تمامی شهروندان ارائه می‌دهند. علاوه بر این، این کتابخانه‌ها به دلیل اینکه مکانی فیزیکی، محل اجتماعات فرهنگی و اجتماعی، اتاق عمومی و مکانی برای مطالعه و تفکر هستند، دارای تأثیر و ارزش هستند و به توسعه جامعه کمک می‌کنند (لعل^۲، ۲۰۱۸).

کتابخانه‌های عمومی روستایی مکانی ایده‌آل برای حمایت و تشویق توسعه جامعه هستند؛ زیرا به افزایش رشد فکری و اجتماعی در سطح فردی و اجتماعی کمک می‌کنند. علاوه بر این، کتابخانه عمومی روستایی نهادی است که در حالی که کاملاً در جامعه محلی جا افتاده است، پلی به دنیای دیجیتال و مجازی فراهم می‌کند. مهم‌تر از همه، کتابخانه‌های عمومی روستایی به‌عنوان میدان عمومی و مکانی اجتماعی در جامعه عمل می‌کنند که در آن، اعضای جامعه می‌توانند با دوستان و همسایه‌ها و همچنین، تا حد زیادی با افرادی خارج از حلقه‌های اجتماعی معمول خود ملاقات و گفتگو کنند (ابو، ۲۰۱۴).

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سایت آمار در سال ۱۳۹۵، حدود ۲۶ درصد مردم ایران در روستاها ساکن هستند. این جمعیت در ۶۲ هزار و ۲۸۴ آبادی ساکن شده‌اند. بر اساس آمار اعلامی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، تعداد کل کتابخانه‌های عمومی نهادی کشور ۲۷۵۵ باب می‌باشد که ۷۵۸ باب آن روستایی است. در استان کرمانشاه، ۸۹ کتابخانه نهادی وجود دارد که ۲۶ باب آن روستایی است. مشخص نیست کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه چگونه در توانمندسازی و توسعه جامعه روستایی نقش ایفا کرده‌اند و در این راه با چه چالش‌هایی مواجه شده‌اند و چه پیشنهادهایی در این زمینه دارند. بر این اساس، پژوهش حاضر در راستای پاسخگویی به این سؤال در پی شناخت نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه در توانمندسازی و توسعه روستایی می‌باشد. در ایران پژوهشی که به بررسی یا شناخت نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی و توسعه روستا پرداخته باشد، انجام نشده است؛ اما پژوهش‌هایی در خصوص نقش کتابخانه‌های عمومی در ابعاد مختلف توسعه، شامل توسعه فرهنگی و اقتصادی انجام شده است که در ادامه مرتبط‌ترین آن‌ها با پژوهش حاضر مرور شده‌اند. نوکاری‌زی و نارمنجی (۱۳۹۳) در پژوهشی پیمایشی، جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی شهرستان بیرجند را از نظر اعضای کتابخانه‌های عمومی بررسی کردند. نتایج نشان داد، نقش کلی کتابخانه‌های عمومی شهرستان بیرجند در توسعه فرهنگی در تمامی مؤلفه‌ها - شامل تقویت هویت فرهنگی؛ مبادلات فرهنگی بین اعضا؛ عمومی ساختن فرهنگ کتابخوانی؛ افزایش سرانه مطالعه و ارتقای سطح دانش؛ و گسترش آموزش‌های فرهنگی و هنری - بالاتر از حد متوسط بوده است. سلاجقه و حیدری پور (۱۴۰۱) تأثیر کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی مناطق کمتر توسعه یافته و حاشیه شهری شهرستان بم را از نظر اعضای کتابخانه‌های عمومی به روش پیمایشی بررسی کردند. یافته‌ها نشان دهنده تأثیر مثبت کتابخانه‌های عمومی مناطق یادشده در شاخص‌های توسعه فرهنگی بوده است. اقبالی و نوروزی (۱۴۰۱) در پژوهشی پیمایشی نقش خدمات کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه را در توسعه اقتصاد محلی با کسب نظر از کتابداران بررسی کردند. نتایج پژوهش نشان داد که در وضعیت موجود، خدمات جنبی، خدمات اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی، و خدمات آموزشی و پژوهشی در سطح نسبتاً مطلوب و خدمات مشاوره‌ای و مرجع در سطح نامطلوب قرار داشتند.

1. Mubarak
2. Lal

در خارج از ایران، پژوهش‌هایی با موضوع پژوهش حاضر انجام شده است که مهم‌ترین و مرتبط‌ترین آن‌ها در ادامه معرفی می‌شوند. ابو (۲۰۱۴) در پی شناخت روابط بین کتابخانه‌های عمومی روستایی و جوامع آن‌ها در مالزی و استرالیا، با توجه ویژه به توانمندسازی و فرآیندهای توسعه جامعه برآمد. وی با رویکردی کیفی، از روش مطالعه موردی چندگانه با نمونه‌ای هدفمند از شش کتابخانه عمومی روستایی در مالزی و استرالیا استفاده کرد. یافته‌ها نشان داد که در خدمات کتابخانه‌های روستایی مالزی، برنامه‌ها استاندارد و عمدتاً به کودکان محدود است و آن‌ها نیازهای اطلاعاتی جامعه محلی را در نظر نگرفته‌اند. کتابخانه‌های روستایی استرالیا مشارکت بیشتر جامعه را تسهیل کرده‌اند و بیشتر به نیازهای جوامع محلی پاسخ داده‌اند و از یادگیری مادام‌العمر و دسترسی به سواد اطلاعاتی حمایت کرده‌اند. کاربران کتابخانه استرالیایی رضایت بیشتری از خدمات، برنامه‌ها و فعالیت‌های ارائه‌شده در کتابخانه خود گزارش کردند. کاربران کتابخانه‌های مالزی نشان دادند که منابع قدیمی و خدمات محدود، مفید بودن خدمات کتابخانه‌ای را محدود کرده است. املوزور، تینوی و امکا-او کو^۱ (۲۰۱۷) در طرح تحقیق اکتشافی، کتابخانه‌های روستایی و خدمات اطلاعاتی ۱۶ کتابخانه روستایی در ایالت دلتا^۲ نیجریه را برای توسعه روستایی ارزیابی کردند. یافته‌ها نشان داد که کتابخانه‌های روستایی قادر به ایفای نقش خود نبودند. مشخص شد که نیازهای اطلاعاتی مردم روستایی که آن‌ها را مجبور به مراجعه به کتابخانه می‌کرد، به دلیل موانعی شامل ناکافی بودن منابع اطلاعاتی به‌روز، فقدان آگاهی، بی‌سوادی، موانع زبانی، کارکنان ماهر ناکافی، زیرساخت‌ها و امکانات ناکافی چندان برآورده نشده است. مانان و آنگرا^۳ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای موردی در سه کتابخانه روستایی در اندونزی دریافتند که کتابخانه‌ها به مرکز فعالیت‌های جامعه روستا تبدیل شده‌اند و از اوایل سال ۲۰۱۷ برنامه‌های توانمندسازی زیادی را انجام داده‌اند. این برنامه‌ها شامل آموزش استفاده از رایانه و کاشت گیاهان هیدروپونیک^۴ برای کودکان روستا؛ آموزش شطرنج و طراحی گرافیک برای نوجوانان؛ کارگاه‌ها و آموزش کارآفرینی یا فعالیت‌های آشپزی و آموزش موسیقی اسلامی برای مادران؛ ژیمناستیک؛ آموزش طرز پرورش ماهی؛ کارگاه روان‌شناسی زبانی و آموزش محصولات نوآورانه در روستا؛ آموزش موسیقی اسلامی برای اعضای انجمن اسلامی دانش‌آموزان؛ سمینارهای فرزندپروری و برنامه‌های آموزشی برای شرکت‌ها در انجام کسب و کارشان بوده است. منصور^۵ (۲۰۲۰) با رویکرد کیفی به بررسی نقش بالقوه ۳۴ کتابخانه‌های عمومی روستایی مصر به عنوان یکی از عوامل اجتماعی توسعه در جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار طبق دستور کار سازمان ملل برای سال ۲۰۳۰ پرداخت. چالش‌های پیش روی کتابخانه‌ها در تأمین اطلاعات (زیرساخت‌های ضعیف؛ مجموعه‌های نامناسب؛ امکانات و خدمات نامرتب؛ سطح بالای بی‌سوادی؛ کمبود بودجه و همکاری بین دستگاه‌های مرتبط؛ آموزش نامناسب متخصصان کتابداری و فقدان صلاحیت بسیاری از کارکنان برای درک نقش این کتابخانه‌ها در مشارکت در دستیابی به اهداف توسعه پایدار؛ فقدان مطالعات و فقدان تحلیل نیازهای اطلاعاتی جوامع روستایی) مطرح شد. این مطالعه به این نتیجه رسید که کتابخانه‌های عمومی روستایی مصر تلاش کرده‌اند بخشی از دستور کار سازمان ملل برای اجرای اهداف توسعه پایدار باشند که پاسخ این کتابخانه‌ها در جهت دستیابی به این اهداف تا حدودی مثبت و البته ناکافی بوده است. هیوز و باس^۶ (۲۰۲۱) به شناخت چگونگی حمایت کتابخانه‌های عمومی روستایی از توسعه اقتصادی محلی در منطقه تحت نظر انجمن کتابخانه دشت‌های کوهستانی^۷ آمریکا پرداختند. بر اساس یافته‌ها، ۳۲ درصد از کتابخانه‌ها هرگز برنامه تجاری ارائه نداده بودند و فقط ۵ درصد کتابخانه‌ها به‌طور منظم برنامه‌های مرتبط با تجارت را هر ماه ارائه کرده بودند. منابعی که اغلب به مشتریان ارائه می‌شد، رایانه‌های عمومی، کتاب‌ها، دسترسی به خط، فکس، کپی، چاپ و اسکن، پایگاه‌های اطلاعاتی و کتاب‌های الکترونیکی بودند. یکی از کتابخانه‌های کلرادو^۸، کیوسک اطلاعاتی در وسط شهر داشت. یکی دیگر، کوپن‌های لباسشویی و قفسه غذا ارائه می‌کرد و میزبان برنامه کمک حقوقی رایگان و دارای دفتر

1. Omeluzor, Tinuoye & Emeka-Ukwu

2. Delta State of Nigeria

3. Mannan & Anugrah

4. hydroponic

5. Mansour

6. Hughes & Boss

7. Mountains Plains Library Association (MPLA)

8. Colorado

سیار تأمین اجتماعی بود. بسیاری از کتابداران در مورد آمادگی نداشتن نوشتند. آموزش رایگان برای کارکنان نیاز مهمی بود. کتابخانه‌های روستایی با تعداد کارکنان، بودجه، منابع و فضای محدود برای آگاهی از نیازهای مشتریان تجاری خود تلاش کردند. بسیاری از مردم از منابعی که کتابخانه‌های عمومی می‌توانستند برای حمایت از کسب و کارهای محلی فراهم کنند، بی‌اطلاع بودند. این برداشت نادرست آن‌ها را از استفاده از منابع موجود باز می‌داشت. کهبیانی و ویکاکسونو (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای موردی با رویکرد کیفی، هدف خود را تعیین نقش کتابخانه لشتوتاما^۱ در توانمندسازی جامعه روستای پاکیساجی^۲ در اندونزی قرار دادند. نتایج نشان داد، کتابخانه نقش فعالی در توانمندسازی جامعه در زمینه‌های مختلف، از جمله محیط زیست، مهارت‌های جامعه (آموزش چاپ صفحه به شکل دستی و تخمیر سویا برای غذای دام) و سواد داشته است.

پژوهش‌های ایرانی به روش پیمایشی در ابعاد توسعه فرهنگی و اقتصادی نشان داده‌اند که کتابخانه‌های عمومی، در حد مناسبی در این دو بعد نقش ایفا کرده‌اند. عمده پیشینه‌های خارجی نیز از رویکرد کیفی برای اجرای پژوهش خود استفاده کرده‌اند و علی‌رغم وضعیت عملکردی متفاوت کتابخانه‌های عمومی روستایی کشورهای مختلف در توانمندسازی و توسعه روستا، همه پژوهش‌ها بر آن بودند که کتابخانه‌های عمومی روستایی نقش اساسی در توسعه جوامع خود دارند. در پژوهش حاضر نیز متفاوت با پژوهش‌های ایرانی، از رویکرد کیفی استفاده شده و تمامی ابعاد توسعه مدنظر بوده است. ضمن اینکه در پژوهش حاضر، برای اولین بار در ایران، به نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی و توسعه روستاها پرداخته شده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی انجام شده و روش پژوهش، تحلیل محتوای کیفی از نوع مرسوم بود. جامعه آماری جهت اخذ اطلاعات، مسئولان کتابخانه‌های عمومی روستایی زیر پوشش اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه در پاییز سال ۱۴۰۲ بود. روش نمونه‌گیری هدفمند بود و حجم نمونه به اشباع اطلاعات و تکرارپذیری داده‌ها بستگی داشت. مسئولان فعال کتابخانه‌های عمومی روستایی جهت انجام مصاحبه انتخاب شدند.

داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته گردآوری شد. سؤالات مصاحبه بر اساس اهداف و سؤالات پژوهش، مطالعه پژوهش‌های مشابه و همچنین مصاحبه مقدماتی با سه نفر از مصاحبه‌شوندگان تنظیم شد. در زمان اجرای مصاحبه‌ها، ضمن یادداشت‌برداری از نکات ضروری با کسب اجازه از مصاحبه‌شوندگان، مصاحبه‌ها ضبط شد. همچنین در خصوص دلایل انجام مصاحبه و اطمینان از رعایت اصل محرمانگی در مطالعه به مصاحبه‌شوندگان توضیح داده شد. در مجموع ۱۴ مصاحبه انجام شد و مدت آن بین ۴۰ تا ۷۵ دقیقه متغیر بود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل محتوای کیفی مطابق با روش استراوس و کوربین^۳ (۱۳۸۴) انجام شد. به این ترتیب که ابتدا متن مصاحبه‌های ضبط‌شده، در کامپیوتر تایپ و ذخیره شدند. سپس به منظور تسلط پژوهشگر بر داده‌ها، متن مصاحبه‌ها چندین بار خوانده و مرور شد. در ادامه، تمامی جملات، پاراگراف‌ها یا بخش‌هایی از مصاحبه که باعث ایجاد مفهوم مشترکی می‌شد، کنار هم جمع و سپس مفهوم‌سازی و کدها تعیین شد. سپس دسته‌بندی کدهای استخراج‌شده در گام قبل بر اساس مشابهت‌های مفهومی انجام شد. در ادامه، مفاهیم نیز بر حسب مشابهت به عنوان مقوله تعیین شدند.

به منظور اعتبارسنجی پژوهش از معیارهای اعتبارپذیری و قابلیت اطمینان که جایگزین روایی و پایایی در پژوهش کمی هستند، استفاده شد. اعتبارپذیری عبارت است از درجه اعتماد به واقعی بودن یافته‌ها برای شرکت‌کنندگان پژوهش و برای زمینه‌ای که پژوهش در آن انجام گرفته است (لینکلن و گوبا^۴، ۱۹۸۵؛ نقل در: حریری، ۱۳۸۵). به این منظور، راهکارهای صرف زمان نسبتاً طولانی با مصاحبه‌شوندگان، تبادل نظر و بحث با دو نفر از متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی که سرورکاری با پژوهش نداشتند و ارائه اطلاعات استخراج‌شده از

1. Leshutama
2. Pakisaji
3. Strauss & Corbin
4. Lincoln and Guba

مصاحبه‌ها به سه نفر از مشارکت‌کنندگان به کار گرفته شد.

قابلیت اطمینان هم جایگزین مفهوم پایایی در پژوهش کیفی است. به این معنا که پژوهشگر به جای اینکه بخواهد افراد در شرایط مشابه به همان نتایج برسند، در پی آن است که خواننده متقاعد شود که با توجه به فرایند طی شده در پژوهش، یافته‌ها از قابلیت اطمینان برخوردار است. برای قابل ردیابی کردن فرایند پژوهش و اینکه امکان بازرسی و کنترل قابلیت اطمینان پژوهش برای افراد خارج از پژوهش نیز فراهم شود، «مسیرنمای حسابرسی» تهیه شد. به این معنا که جزئیات مربوط به چگونگی گردآوری داده‌ها و نحوه تصمیم‌گیری‌ها، تفسیرهای طی شده در فرایند پژوهش به عنوان ردیابی برای حسابرسی تهیه و نگهداری شد. این مسیرنما شامل مصاحبه‌های ضبط شده، متون نسخه‌برداری شده مصاحبه‌ها، برگه راهنمای مصاحبه، فهرست مصاحبه‌شوندگان، کدها، مفاهیم و مقوله‌های استنتاج شده از داده‌ها و یادداشت‌های پژوهشگر است (حریری، ۱۳۸۵).

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه به این شرح بود: از مجموع ۱۴ نفر، ۷ نفر زن و ۷ نفر مرد بودند. ۶ نفر دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بقیه کارشناسی بودند. رشته تحصیلی ۹ نفر از آن‌ها، علم اطلاعات و دانش‌شناسی و بقیه حقوق، زبان و ادبیات فارسی و روان‌شناسی بود. سابقه کار آن‌ها بین ۲ تا ۱۳ سال متغیر بود و نیمی از آن‌ها بیشتر از ۱۱ سال سابقه کار داشتند.

در مجموع، تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه منجر به شکل‌گیری ۱۸۲ کد فرعی و ۵۸ کد اصلی شد که در ۱۲ مفهوم و ۲ مقوله طبقه‌بندی شدند. این کدها، مفاهیم و مقوله‌ها، جنبه‌های مختلف اثرگذاری کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه را بر توانمندسازی روستاییان و توسعه روستاهای خود نشان می‌دهند.

اقدامات کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا

در ابتدای انجام مصاحبه‌ها، مصاحبه‌کنندگان در درک معنای توسعه ابهام داشتند و اینکه آن‌ها تصور می‌کردند اقداماتشان عمدتاً در جنبه‌های فرهنگی بوده و تا حدودی نیز در جنبه‌های اقتصادی نقش‌آفرین بوده‌اند؛ در حالی که طی مصاحبه‌های انجام شده و بررسی خدمات، برنامه‌ها و فعالیت‌های مسئولان کتابخانه‌های عمومی روستایی مشخص شد که کتابخانه‌های آن‌ها در ابعاد مختلف توسعه فعالیت داشته‌اند که در ادامه، در قالب چهار مفهوم توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، و توسعه پایدار و حفظ محیط زیست شرح داده شده است.

مفاهیم، کدهای اصلی و کدهای فرعی در مقوله اقدامات کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا در جدول ۱ نشان داده شده است. تمامی کدهای فرعی -به تعداد ۱۳۸ مورد- اقدامات کتابخانه‌های روستایی استان کرمانشاه را در توانمندسازی و توسعه روستاهایشان نشان می‌دهد.

جدول ۱. مفاهیم، کدهای اصلی و کدهای فرعی در مقوله اقدامات کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا

مفاهیم	کدهای اصلی	کدهای فرعی
	ترویج کتابخوانی	برگزاری نشست‌های کتابخوانی؛ جمع‌خوانی کتاب؛ برگزاری نشست‌های نقد کتاب؛ راه‌اندازی پیک کتاب؛ تشکیل گروه همیاران کودک کتابخانه؛ حضور در روستاهای صعب‌العبور و کم‌برخوردار و بین‌عشایر و ترویج کتابخوانی؛ برگزاری جشنواره رضوی؛ قصه‌گویی؛ برگزاری مسابقات کتابخوانی؛ برگزاری مسابقات نقاشی؛ برگزاری نمایشگاه کتاب (حضور و مجازی)؛ اهدای کتاب و مجلات؛ تحویل کتاب در منازل روستا؛ معرفی کتاب در مدارس؛ اجرای زنگ کتاب در مدارس؛ بازدید مدارس از کتابخانه‌ها؛ برگزاری اردوهای جهادی- فرهنگی در مدارس روستاها؛ اجرای برنامه کتاب و کلاس در کتابخانه برای دانش‌آموزان
توسعه فرهنگی	آموزش	آموزش نقاشی؛ آموزش داستان‌نویسی؛ آموزش خطاطی و خوشنویسی؛ آموزش خیاطی و روبان‌دوزی؛ آموزش بافندگی؛ کارگاه آموزش قصه‌گویی به مادران؛ آموزش ترکیب رنگ؛ آموزش کار دستی؛ آموزش اوربگامی؛ آموزش گل‌سازی؛ برگزاری کلاس‌های درس نهضت سوادآموزی
	تفریح، سرگرمی علمی و خلاق‌سازی	نمایش فیلم؛ اجرای نمایش؛ بازی و سرگرمی در کتابخانه؛ بازی و داستان‌سرایی؛ بازی با اعداد؛ ساخت روزنامه دیواری در مناسبت‌ها؛ گردش علمی در طبیعت روستا و کتابخوانی؛ جشن روز کودک؛ برگزاری جشن کتاب؛ برپایی نمایشگاه دست‌ساخته‌های دانش‌آموزان روستا در کتابخانه
	حمایت و تشویق	تقدیر از کتابخوانان برتر؛ رونمایی از کتاب؛ تقدیر از نویسندگان و شاعران بومی
	تقویت هویت فرهنگی	شاهنامه‌خوانی؛ شاهنامه‌خوانی کردی الماس خان کندولهای؛ حافظ‌خوانی؛ شعرخوانی؛ حکایت‌خوانی؛ برگزاری محفل‌ها، انجمن‌ها و نشست‌های ادبی؛ جشن شب پلدا؛ اجرای سرود در مناسبت‌ها
	مشاوره علمی- فرهنگی	مشاوره اطلاعاتی؛ مشاوره تحصیلی؛ مشاوره کنکور؛ راهنمایی گردشگران
	آموزش	آموزش اشتغال‌زایی و گردشگری؛ آموزش تهیه کود کمپوست؛ آموزش کاشت سبزی و صیفی؛ راه‌اندازی کسب و کار خانگی؛ آموزش باغداری گردو؛ اصول باغداری نوین؛ چگونگی راه‌اندازی بوم‌گردی؛ پرورش زعفران؛ پرورش زنبور عسل؛ پرورش نوغان‌داری؛ کلاس کار و فناوری؛ آموزش مکانیک و برق خودرو
توسعه اقتصادی	حمایت	برپایی نمایشگاه کسب و کارهای کوچک؛ برگزاری نمایشگاه صنایع دستی و محصولات در محل کتابخانه؛ برگزاری نمایشگاه کتاب (برای فروش)؛ کارآفرینی و درآمدزایی برای اعضای کتابخانه؛ معرفی فعالان حوزه گردشگری؛ برپایی نمایشگاه دستاوردهای بانوان در کارگاه‌های آموزشی کتابخانه؛ تشکیل صندوق خردن‌ان روستایی در کتابخانه؛ انجام ثبت‌نام سهام عدالت روستاییان در محل کتابخانه؛ ثبت‌نام اهالی روستا در صندوق بیمه روستاییان و عشایر کشور در محل کتابخانه؛ پیگیری راه‌اندازی پست بانک روستا
	مشارکت	مشارکت در برگزاری جشنواره‌های بومی- محلی و فروش محصولات؛ مشارکت با ارگان‌ها و ادارات در برگزاری کلاس‌های آموزشی مرتبط با توسعه کسب و کارها
	مشاوره اقتصادی	مشاوره در خصوص صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی؛ مشاوره در خصوص بسته‌بندی، فروش و بازاریابی محصول؛ مشاوره در خصوص چگونگی راه‌اندازی کسب و کارهای خانگی؛ مشاوره مربوط به اخذ وام؛ مشاوره مربوط به بوم‌گردی و جذب گردشگر
	آموزش و نشست	آموزش روخوانی و روان‌خوانی قرآن؛ آموزش زبان انگلیسی؛ آموزش آواژ آسان و آگاهانه؛ آموزش تاب‌آوری؛ آموزش مهارت‌های زندگی؛ آموزش مهارت‌های فرزندپروری؛ آموزش فرزندآوری؛ اضطراب کودک و نوجوان؛ کودک کار؛ طلاق؛ سبک زندگی اسلامی- ایرانی؛ بهداشت روان؛ بهداشت عمومی؛ مشاوره تغذیه سالم؛ پیشگیری از اعتیاد نوجوانان؛ پیشگیری از بیماری‌های واگیردار؛ آسیب‌شناسی فضای مجازی؛ آموزش کار با کامپیوتر؛ کارگاه توجیهی مشاوره تحصیلی در کتابخانه در شروع فعالیت مدارس؛ کارگاه امداد و نجات؛ آموزش آمادگی در برابر زلزله
توسعه اجتماعی	برگزاری مراسم‌ها، جشن‌ها، بزرگداشت‌ها و مناسبت‌های ملی و مذهبی	انجام عزاداری‌ها؛ جشن در اعیاد اسلامی و میلاد پیامبر و امامان؛ گرامیداشت هفته وحدت؛ بزرگداشت هفته دفاع مقدس؛ بزرگداشت هفته بسیج؛ برگزاری یادواره شهدا؛ بزرگداشت نام‌آوران و بزرگان علم و ادب؛ بزرگداشت دهه فجر؛ گرامیداشت روز معلم و تقدیر از معلمان فعال در عرصه ترویج کتاب و کتابخوانی؛ برگزاری جشن تکلیف دختران روستا؛ بزرگداشت مقام مادر؛ برگزاری جشن برداشت گندم در کتابخانه؛ جشن روز ملی روستا و عشایر
	اجتماع‌سازی	برگزاری جلسه مسئولان روستا و پیش‌درمحل کتابخانه برای برگزاری نشست کارشناسان بهزیستی با اعضای کتابخانه تحت پوشش بهزیستی؛ دورهمی با اعضای کتابخانه و روستاییان؛ نشست کارشناسان جهاد کشاورزی در محل کتابخانه در زمینه ترویج کشاورزی در روستا؛ گردهمایی کشاورزان روستا؛ نشست مطالبه‌گری فرهنگی؛ نشست‌های خاطره‌گویی روستاییان در مناسبت‌هایی نظیر وقایع انقلاب اسلامی
	حمایت و جذب خیرین	برپایی نمایشگاه گل و گیاه در محل کتابخانه برای فروش آن جهت کمک به هموطنان سیل‌زده استان لرستان؛ جمع‌آوری و توزیع کمک‌های خیرین در بین روستاییان
	خدمات ورزش و سلامت	برقراری ایستگاه تست فشارخون در کتابخانه؛ انجام تست ایدز در کتابخانه؛ انجام تست غربالگری در کتابخانه؛ تشکیل تیم فوتبال کتابخانه و بزرگداشت بانوان
	مشارکت	مشارکت با مرکز آمار و سرشماری ایران در تهیه سرشماری روستاییان؛ مشارکت با صدا و سیما در تولید تهیه خبر از روستا و مصاحبه با افراد نمونه روستا؛ مشارکت در برپایی میز خدمت
توسعه پایدار و حفظ محیط زیست	آموزش	آموزش دفع بهداشتی فضولات حیوانی؛ آموزش حفظ اصول محیط زیست به روستاییان؛ آموزش تفکیک زباله
	تولید	کاشت درخت در روستا و در محوطه کتابخانه با همکاری اعضای کتابخانه؛ توزیع نهال در بین اهالی روستا
	پاکسازی	جمع‌آوری زباله از سطح روستا با همکاری اعضای کتابخانه

■ **توسعه فرهنگی:** بنا بر گفته‌های مصاحبه‌شوندگان، کتابخانه عمومی عامل توسعه فرهنگی در زمینه‌های علمی، هنری و تربیتی است و بنابراین بیشترین تلاش این نهاد باید در راستای توسعه فرهنگی، به‌طور ویژه ترویج و توسعه کتابخوانی، ایجاد عادت مطالعه، افزایش سرانه مطالعه و تأمین نیاز اطلاعاتی شهروندان باشد. در کنار این هدف اصلی، ارائه آموزش‌های فرهنگی و هنری، پر کردن اوقات افراد، حمایت از کتابخوانان و اهالی فرهنگ، تقویت هویت فرهنگی شهروندان و انجام مشاوره‌های مختلف اطلاعاتی و تحصیلی نیز باید جزء برنامه‌های کتابخانه در راستای توسعه فرهنگی جامعه باشد.

■ **توسعه اقتصادی:** در بسیاری از جوامع روستایی، میزان بیکاری زیاد است. در چنین جوامعی، فرصت‌های کافی برای رشد اقتصادی وجود ندارد. کتابخانه عمومی روستایی می‌تواند فرصت‌هایی برای گسترش طیف گسترده‌ای از مهارت‌ها و استعدادها برای روستاییان فراهم کند تا آنان نقش مهمی در توسعه اقتصادی جوامع خود ایفا کنند. بنا بر اظهارات مشارکت‌کنندگان، کتابخانه‌های عمومی روستایی در استان کرمانشاه، به‌ویژه در سال‌های اخیر تلاش کرده‌اند در توسعه اقتصادی روستا و روستاییان مؤثر واقع شوند. در مجموع، تحلیل داده‌های مصاحبه نشان داد، کتابخانه‌های عمومی روستایی کرمانشاه در کنار ابعاد مختلف آموزش، حمایت، مشارکت و مشاوره اقتصادی سعی کرده‌اند در توسعه اقتصادی نیز به ایفای نقش بپردازند و به دستاوردهای خوبی دست یافته‌اند.

■ **توسعه اجتماعی:** توسعه اجتماعی بیانگر کیفیت نظام اجتماعی از طریق نهادینه کردن اخلاق توسعه، به‌ویژه اخلاق توسعه اجتماعی برای حصول به همبستگی (وفاق) اجتماعی و افزایش کیفیت زندگی برای برقراری عدالت اجتماعی و ارتقای ضریب امنیت اجتماعی است (آزادارمکی، مبارکی و شهبازی، ۱۳۹۱). کتابخانه‌های عمومی باید مرکز اجتماع بوده و در ارتقای وضعیت زندگی شهروندان نقش ایفا کنند. تحلیل مصاحبه‌های انجام شده نشان داد، کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه در محیطی امن با ارائه آموزش‌های مختلف برای ارتقای مهارت‌ها و بهداشت فردی و عمومی؛ برگزاری مراسم‌ها، جشن‌ها، بزرگداشت‌ها و مناسبت‌های ملی و مذهبی در راستای همبستگی اجتماعی و پاسداشت ارزش‌ها؛ تبدیل خود به محل اجتماعات و گردهمایی‌های روستاییان و تقویت فرهنگ گفت‌وگو؛ حمایت و ارائه خدمات اجتماعی فراکتابخانه‌ای به منظور توسعه خدمات کتابخانه فراتر از خدمات کتابخانه‌ای و اثرگذاری بیشتر کتابخانه در جامعه و توسعه آن؛ خدمات ورزش و سلامت و مشارکت با دستگاه‌ها و ادارات مختلف سطح روستا در اجرای برنامه‌های جمعی در توسعه اجتماعی و ارتقای سطح زندگی عمومی روستاییان در شرایط عادلانه مؤثر واقع شده‌اند.

■ **توسعه پایدار و حفظ محیط زیست:** طبق اظهارات مشارکت‌کنندگان، کتابخانه‌های عمومی روستایی علاوه بر اینکه در محیط داخلی خود در حد توان و به میزان آگاهی خود به مسائل زیست-محیطی اهمیت داده و در ابعادی نظیر صرفه‌جویی در مصرف کاغذ، آب، انرژی، ایجاد فضای سبز در داخل و محیط پیرامون کتابخانه و نظایر آن فعالیت دارند، تلاش کرده‌اند با سه جنبه آموزش، تولید و پاکسازی محیط زیست در توسعه پایدار و حفظ محیط زیست روستا نیز نقش داشته باشند.

چالش‌ها و پیشنهادهای کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا

خدمات کتابخانه‌های عمومی روستایی به بی‌سوادان و روستاییان باسواد، نردبان توسعه روستایی است (آنی^۱، ۲۰۱۴). کتابخانه روستایی باید به عنوان مرکز فعالیت‌ها و برنامه‌های روستا عمل کرده و توان اجرایی لازم جهت توانمندسازی روستاییان و ایفای نقش در پیشرفت و توسعه روستا را داشته باشد. در این راستا، لازم است شرایط

لازم مهیا شده و در زمینه‌های مختلفی که در ادامه شرح داده می‌شود، حداقل‌های ممکن فراهم گردد. مفاهیم، کدهای اصلی و کدهای فرعی در مقوله چالش‌ها و پیشنهادهای کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. مفاهیم، کدهای اصلی و کدهای فرعی در مقوله چالش‌ها و پیشنهادهای کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا

مفاهیم	کدهای اصلی	کدهای فرعی
تخصص و دانش کتابدار	تخصص؛ سواد کتابخانه‌ای؛ سواد اطلاعاتی؛ سواد رسانه‌ای؛ دانش حوزه نشر و نویسندگان؛ دانش منابع اطلاعاتی کتابخانه؛ دانش محیط روستا و روستاییان	
اخلاق و شخصیت کتابدار	اجتماعی بودن؛ گشاده‌رویی؛ داشتن اعتماد به نفس کافی؛ داشتن لحن صمیمانه و مؤدبانه؛ صبوری و متانت؛ انتقادپذیری؛ احساس مسئولیت در قبال نیاز مخاطبان؛ انعطاف‌پذیری در برخورد با کاربران	
نیروی انسانی	علاقه و انگیزه	علاقه به کتابخانه؛ علاقه به ارتباط با روستاییان؛ علاقه به اجرای برنامه و فعالیت؛ انگیزه خدمت
تجارب و مهارت‌ها	مهارت‌های ارتباطی؛ مهارت‌های سخنرانی؛ مهارت‌های تدریس؛ مهارت‌های فناوری؛ توانایی شناخت فرصت‌ها و تهدیدها؛ هوش هیجانی؛ تجربه فعالیت و خدمت‌رسانی	
نگرش‌ها و باورها	نگرش همه‌جانبه در انتخاب و اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌ها؛ باور و اعتقادات حرفه‌ای و کتابدارانه؛ اعتقاد به نقش آفرینی کتابخانه در توسعه روستا و درک آن	
منابع اطلاعاتی	منابع به روز؛ تعداد کافی؛ متناسب با نیاز اطلاعاتی؛ منابع بومی؛ منابع به زبان محلی؛ نشریات و مجلات روزآمد؛ کتاب‌های کودکان و نوجوانان؛ منابع نوسودان؛ قالب‌های همسو با تغییر ذائقه مخاطب	
		بودجه
تسهیلات و امکانات	تجهیزات	میز و صندلی؛ ویدئو پروژکتور؛ پرده نمایش؛ سیستم صوتی و تصویری
	عوامل سازمانی	دستورالعمل‌ها، رویه‌ها و سیاست‌ها؛ حجم فعالیت‌ها و برنامه‌های مصوب
سطح کیفی برنامه‌ها و خدمات	رصد مصادیق عملی و ارائه دستاوردها؛ نیازسنجی؛ نظرسنجی و پایش منظم برنامه‌ها و انجام مطالعات و بررسی‌ها؛	
سنجش اثرگذاری برنامه‌ها و خدمات	مطابق نیاز بودن؛ سطحی نبودن؛ تخصصی بودن؛ مقطعی نبودن؛ نوآوری داشتن؛ دوری از اجرای کارهای نمادین؛	
عوامل مربوط به روستاییان	ذهنیت روستاییان نسبت به کتابخانه؛ میزان آگاهی روستاییان از توانمندی کتابخانه؛ میزان آگاهی از خدمات و فعالیت‌ها؛ فرهنگ روستاییان؛ علاقه روستاییان؛ سطح سواد روستاییان؛ زمان کافی برای شرکت در برنامه‌ها؛	
سطح همکاری و مشارکت	مشارکت ادارات و روستاییان با کتابخانه در اجرای برنامه‌ها؛ مشارکت کتابخانه در برنامه‌ها، مراسم‌ها و مناسبت‌های روستا و ادارات آن	
		تبلیغ مستقیم
چگونگی اطلاع‌رسانی و تبلیغات	تبلیغ القایی (غیر مستقیم)	
ابزارهای تبلیغی	بنر؛ پوستر؛ بروشور؛ تابلو اعلانات؛ تراکت تبلیغاتی؛ رسانه‌های اجتماعی؛ تبلیغات چهره به چهره و زبانی؛ بلندگوی مسجد؛ همیاران کتابخانه	

■ **نیروی انسانی:** کتابداران ملزم به داشتن توانایی‌های اضافی، فراتر از صلاحیت‌های کتابخانه‌ای هستند؛ زیرا آنچه آنان در برنامه‌های توانمندسازی جامعه انجام می‌دهند، همیشه به کتابخانه مربوط نمی‌شود و بلکه فراتر از آن است (ویلیامز و ویلت^۱، ۲۰۱۷؛ کوه و عباس^۲، ۲۰۱۵). شایستگی و ظرفیت مدیران کتابخانه‌ها باید مورد حمایت قرار گیرد؛ زیرا این افراد کتابخانه روستا را مدیریت می‌کنند و کیفیت خدمات و برنامه‌های کتابخانه‌ها به

1. Williams & Willet
2. Koh & Abbas

این امر بستگی دارد (مانان و آنگرا، ۲۰۲۰). هر موفقیت یا شکستی در کتابخانه بستگی زیادی به ظرفیت، تخصص و دانش، اخلاق و شخصیت، علاقه و انگیزه، تجارب و مهارت‌ها، نگرش‌ها و باورهای کارکنان آن نسبت به کتابخانه‌های عمومی و خدمت‌رسانی در آن‌ها دارد. بنابراین، قبل از هر چیز، نیروی انسانی کتابخانه باید واجد شرایط لازم باشد و آموزش‌های لازم را کسب و با علاقه و انگیزه کافی، فعالیت‌های خویش را آغاز کند. نیروی انسانی که واجد شرایط مذکور نباشد، خود اولین چالش در اجرای برنامه‌های مرتبط با توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا خواهد بود.

■ **منابع اطلاعاتی:** اطلاعات، ماده خام توسعه برای ساکنان شهری و روستایی است. شکوفایی، پیشرفت و توسعه هر ملتی به توانایی کشور در کسب، تولید، دسترسی و استفاده از اطلاعات بستگی دارد (هارانده^۱، ۲۰۰۹). استفاده از اطلاعات به‌طور طبیعی منجر به توسعه روزافزون در زمینه کشاورزی، صنایع و نظایر آن و رشد سالم مناطق روستایی می‌شود (کومبر و ملایا^۲، ۲۰۰۷). مردم روستا در تمام جنبه‌های زندگی خود به اطلاعات نیاز دارند. بدیهی است که توسعه و تحول، در صورت تأمین نشدن نیازهای اطلاعاتی روستاییان غیرممکن خواهد بود (املوزور، تینوی و امکا-اوکو، ۲۰۱۷). بنابراین، چون در ساده‌ترین راه، کتابخانه‌های روستایی با افزایش علاقه به مطالعه کتاب، توانمندسازی جامعه را انجام می‌دهند و هر چه کتاب‌های بیشتری خوانده شود، دانش بیشتری برای بهبود کیفیت زندگی به دست می‌آید (ماسکوروتونیتسا و روحمیاتی^۳، ۲۰۱۶) و همچنین معمول‌ترین خدمت آن‌ها ارائه منابع اطلاعاتی است، لازم است منابع اطلاعاتی به‌روز با تعداد کافی و متناسب با نیاز اطلاعاتی روستاییان در کتابخانه فراهم شود. از نظر مصاحبه‌کنندگان همچنین تهیه منابع بومی، منابع به زبان محلی، نشریات و مجلات روزآمد، کتاب‌های کودکان و نوجوانان، منابع نوسوادان و قالب‌های همسو با تغییر ذائقه مخاطب باعث ارتقای کیفی خدمات و جذب بیشتر شهروندان به کتابخانه می‌شود و در این راستا توسعه فرهنگی به شکل مطلوب‌تری محقق و چالش منابع اطلاعاتی نامناسب و ناکافی مرتفع می‌شود.

■ **تسهیلات و امکانات:** اظهارات مشارکت‌کنندگان نشان داد که علاوه بر نیروی انسانی مجرب و منابع اطلاعاتی مناسب برای ارائه خدمات و اجرای برنامه‌های متنوع در راستای توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا، لازم است بودجه کافی و تجهیزات و امکانات مناسب جهت اجرای برنامه‌ها و ارائه خدمات نیز در کتابخانه فراهم شود. ضمن اینکه اگر فضای کتابخانه جوابگوی برنامه‌های متعدد با شرکت‌کنندگان بیشتر نباشد، تمهیدات لازم در خصوص استفاده از فضاهای دیگر روستا نظیر ساختمان‌های اداری و مدارس نیز اندیشیده شود. همچنین دستورالعمل‌ها، رویه‌ها و سیاست‌های سازمان مادر، حجم فعالیت‌ها و برنامه‌های قابل اجرا در کتابخانه تنها با یک کارمند و با توجه به تک‌نیرو بودن کتابخانه‌های روستایی نیز مدنظر قرار گیرد. طبق گفته‌های مصاحبه‌شوندگان، فقدان یا کمبود هر یک از موارد مذکور چالش جدی در اجرای برنامه‌های توسعه روستا ایجاد کرده است.

■ **سطح کیفی برنامه‌ها و خدمات:** مصاحبه‌کنندگان بیان کردند که استمرار در برگزاری برنامه‌های آموزشی، خدمات و فعالیت‌ها نسبت به موضوع، تناسب آن با نیاز روز روستاییان، در نظر گرفتن سن، جنسیت، سطح سواد و زبان روستاییان و نوآوری در اجرای برنامه‌ها و پرهیز از اجرای برنامه‌های نمادین و توجه به برنامه‌های تخصصی و غیرسطحی سطح کیفی برنامه‌ها را ارتقا داده و اثرگذاری بیشتر کتابخانه‌ها را در فرآیند توسعه روستا به دنبال دارد.

■ **سنجش اثرگذاری برنامه‌ها و خدمات:** اکثر مشارکت‌کنندگان معتقد بودند که نیازسنجی از روستاییان به منظور برنامه‌ریزی برای تهیه فهرست برنامه‌ها و خدمات در طول سال، در کنار سنجش مداوم سطح رضایت‌مندی و اثرگذاری برنامه‌ها و خدمات کتابخانه‌ها به منظور ارتقای خدمات و رفع کاستی‌ها، همراه با رصد نمونه‌های عملی موفق و دستاوردهای حاصل شده در بین روستاییان می‌تواند عامل گسترش فعالیت‌ها، جذب بیشتر روستاییان به کتابخانه و توسعه و پیشرفت روستا باشد.

1. Harande
2. Kumbar & Mallaiah
3. Maskurotunitsa & Rohmiyati

■ **عوامل مربوط به روستاییان:** تحلیل متن مصاحبه‌ها نشان داد که علاوه بر مواردی که مربوط به کتابخانه‌های عمومی روستایی است، مواردی نیز وجود دارد که مربوط به روستاییان می‌باشد و مسئول کتابخانه را با چالش‌های مختلفی مواجه می‌کند. در این زمینه، قبل از هر چیز باید روستائینان این ذهنیت را داشته باشند که کتابخانه روستا مرکز اجتماعی-فرهنگی روستا بوده و در توانمندسازی آنان نقش مؤثری دارد. برای ایفای این نقش مهم به کار و تلاش مضاعف کتابداران، ایجاد ارتباط مؤثر و دوستانه با روستاییان و اطلاع‌رسانی و تبلیغات مناسب نیاز است تا روستاییان از میزان توانمندی کتابخانه آگاه شده و از طرف دیگر، در جریان خدمات و فعالیت‌های کتابخانه قرار گیرند. روستاییان همچنین باید به کتابخوانی، کتابخانه و همچنین به شرکت در برنامه‌ها علاقه‌مند باشند و فرهنگ کتابخوانی در بین آنان نهادینه شود. نکته مهم دیگر سطح سواد روستاییان و میزان زمان کافی و اوقاتی است که آنان می‌توانند در برنامه‌ها شرکت کنند. این موارد چالش‌هایی را برای کتابداران روستایی ایجاد می‌کند که نیازمند به برنامه‌ریزی برای مواجهه با همه آن‌هاست.

■ **سطح همکاری و مشارکت:** مشارکت از مؤلفه‌های مهم در توسعه و پیشرفت جامعه محسوب می‌شود. جلب مشارکت داوطلبان روستایی، مفاخر روستا، تحصیل کرده‌ها، تشکل‌های مردم‌نهاد و مسئولان در سطح روستا و شهرستان و ایجاد انسجام و همراهی کتابخانه با آن‌ها از مواردی است که حتماً باید مورد توجه کتابداران کتابخانه قرار گیرد؛ چرا که فقدان مشارکت جامعه در موفقیت کتابخانه در اجرای اهداف و برنامه‌هایش و پیشرفت روستا چالش جدی ایجاد خواهد کرد. اگر جوامع محلی در برنامه‌ها و فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی روستایی درگیر شوند و نسبت به فعالیت‌ها احساس مالکیت داشته باشند، فعالیت‌های توسعه تأثیر بیشتری خواهد داشت. نکته مهم که باید مورد توجه کتابداران قرار گیرد، این است که آنان نیز باید در برنامه‌ها و فعالیت‌های روستا مشارکت نمایند. به این ترتیب، علاوه بر ارتقای جایگاه کتابخانه در سطح روستا، فرصت جذب روستاییان به کتابخانه و معرفی برنامه‌ها و خدمات کتابخانه نیز بهتر فراهم می‌شود و بنابراین، مشارکت باید دوسویه باشد.

■ **چگونگی اطلاع‌رسانی و تبلیغات:** مصاحبه‌شوندگان ابراز کردند که کتابخانه‌های روستایی هر اندازه هم که بخواهند در توسعه روستا اثرگذار باشند و خدمات و برنامه‌های متنوع ارائه دهند، اگر روستاییان از آن بی‌اطلاع باشند و از خدمات و برنامه‌ها استفاده نکنند، توسعه اتفاق نخواهد افتاد. بنابراین، اطلاع‌رسانی و تبلیغات به شیوه‌هایی که بهترین بازدهی را داشته باشد، باید جزو برنامه‌های هر کتابخانه عمومی روستایی باشد. اطلاع‌رسانی و تبلیغات می‌تواند به صورت حضوری و چهره‌به‌چهره با حضور کتابدار روستایی در بین روستاییان یا به هنگام حضور روستاییان در کتابخانه صورت گیرد و یا از طریق فضای مجازی انجام شود. نکته مهم در این میان، بهره‌گیری از انواع ابزارهای تبلیغی متناسب با شرایط مخاطبان - شامل سن، باورها و نگرش‌ها، سطح سواد و نوع استفاده آنان از رسانه‌های تبلیغی - است. نکته بعدی استفاده از تبلیغ القایی در کنار تبلیغ مستقیم است تا بتوان به صورت غیرمستقیم، پیام خود را به مخاطب رساند و آگاهی‌رسانی کرد و با معرفی جنبه‌های مختلف هر برنامه یا فعالیت، در ذهن افراد تأثیر لازم را گذاشت و با خلق ارزش برایشان، آنان را مجاب به استفاده از کتابخانه و خدمات و برنامه‌های آن نمود. تبلیغات، علاوه بر فن و تخصص، هنر است و کتابدار روستایی باید تا حد امکان در این زمینه آموزش ببیند و تجربه کسب کند.

بحث و نتیجه‌گیری

هر ملتی که از توسعه و توانمندسازی جوامع روستایی غافل باشد، نباید انتظار توسعه معنادار داشته باشد. هیچ دولت جدی، فعال، آگاه، حساس و سازمان‌یافته از جوامع روستایی غافل نمی‌شود. توسعه نیافتگی همبستگی مثبتی با بی‌توجهی به مناطق روستایی دارد. بی‌توجهی به روستاها پیامدهای منفی مانند مهاجرت روستائینان به مناطق شهری به همراه دارد که در نتیجه، مشکلاتی مانند بیکاری، جنایت، کار کودکان، ناامنی، پول شویی، فقر، حاشیه‌نشینی، افزایش زندگی در کانکس، گسترش بیماری‌ها و گسترش بیش از حد امکانات و زیرساخت‌ها در مناطق شهری را به دنبال دارد (هارانده، ۲۰۰۹).

کتابخانه‌های عمومی روستایی که از عوامل توسعه جامعه محسوب می‌شوند، همان‌طور که در پژوهش حاضر نشان داده شد، در توانمندسازی روستاییان و توسعه همه‌جانبه روستا نقش مهمی ایفا می‌کنند. علاوه بر این، جامعه تحت مطالعه در پژوهش حاضر با اجرای برنامه‌ها و خدمات متنوع خود در روستاهایشان که اکثراً در طول هفته تداوم داشته است، توانسته‌اند در بالا بردن آگاهی و بینش فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی روستا، نشان دادن نقش پررنگ و تأثیرگذار کتاب در مقایسه با اینترنت؛ و تثبیت نقش کتابخانه به عنوان پایگاه اجتماعی-فرهنگی روستا گام مؤثری بردارند.

در مجموع، تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه منجر به شکل‌گیری ۱۸۲ کد فرعی و ۵۸ کد اصلی شد که در ۱۲ مفهوم و ۲ مقوله طبقه‌بندی شدند. این کدها، مفاهیم و مقوله‌ها، جنبه‌های مختلف نقش آفرینی کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه را در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستاهای خود نشان می‌دهند.

مقوله نخست اقدامات کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا را در چهار بعد توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، و توسعه پایدار و حفظ محیط زیست نشان داد. کتابخانه‌های تحت مطالعه با ۱۳۸ فعالیت، خدمت و برنامه متنوع، به صورت همه‌جانبه در همه ابعاد یادشده اقدامات قابل توجهی داشته و اثرگذار بوده‌اند. یافته‌های پژوهش حاضر در این قسمت، هم‌راستا با یافته‌های پژوهش‌های نوکاریزی و نارمنجی (۱۳۹۳)، سلاجقه و حیدری پور (۱۴۰۱)، اقبالی و نوروزی (۱۴۰۱)، ابو (۲۰۱۴)، مانان و آنگرا (۲۰۲۰)، منصور (۲۰۲۰)، هیوز و باس (۲۰۲۱) و کهیانی و ویکاکسونو (۲۰۲۱) بود؛ اما ملوزور، تینوی و امکا-اوکو (۲۰۱۷) در یافتند که کتابخانه‌های روستایی تحت مطالعه آن‌ها به دلیل چالش‌ها و مشکلات مختلف خود، قادر به ایفای نقش خود در توسعه روستاهایشان نبوده‌اند.

اگرچه تنوع برنامه‌ها و خدمات در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه بسیار گسترده‌تر از موارد مطرح در پژوهش‌های یادشده در سطح دنیاست، همه آن‌ها در اینکه کتابخانه‌های روستایی در توسعه جوامع خود اثرگذار هستند، توافق دارند. شاید بسیاری این تصور را داشته باشند که کتابخانه‌های کشورهای نظیر آمریکا، استرالیا، مالزی و نظایر آن بسیار بهتر از کتابخانه‌های ایران در توسعه جوامع خود نقش دارند؛ اما یافته‌های این پژوهش نشان داد که کتابخانه‌های ایرانی حتی در جوامع کوچک روستایی به خوبی در این زمینه نقش ایفا کرده‌اند و کم‌کاری پژوهشی در این حوزه، این یافته‌های ارزشمند را در سطح دنیا اطلاع‌رسانی نکرده است.

نکات قابل توجهی در یافته‌های به‌دست آمده از این پژوهش وجود دارد که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود. اولین نکته مهمی که باید به آن توجه کرد، این است که کتابداران باید از اقدامات تک‌بعدی و صرفاً در یک زمینه پرهیز کنند و در همه ابعاد توسعه جامعه - شامل ابعاد فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و توسعه پایدار - برنامه‌ریزی کنند و وارد عمل شوند و کتابخانه خود را صرفاً مکانی فرهنگی با فعالیت‌های صرف فرهنگی نبینند.

بر اساس یافته‌ها، ارائه آموزش توسط کتابخانه‌های عمومی روستایی در همه ابعاد توسعه، مشترک بود و این حاکی از آگاهی مسئولان کتابخانه‌های عمومی از نقش و اهمیت آموزش در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا و نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان دانشگاه مردم است. از نظر آئی (۲۰۱۴)، آموزش ابزار توسعه است و بدون تأثیر آموزش در هیچ کجای دنیا هیچ توسعه‌ای وجود ندارد. یاموآ و مایو (۲۰۱۳) نیز در تأیید این نکته بیان کرده‌اند که فعالیت‌های توسعه مفاهیمی هستند که ارتباط نزدیکی با آموزش، تربیت و توسعه منابع انسانی دارند. در مقوله دوم به چالش‌هایی اشاره شد که از نظر مسئولان کتابخانه‌های عمومی روستایی استان کرمانشاه، اثرگذاری کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا را با مشکل روبه‌رو می‌کند که برای مواجهه با آن‌ها باید برنامه‌ریزی ویژه‌ای در سطح کتابخانه و سطح سازمان مادر انجام شود. مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند که ضعف در هر یک از این چالش‌ها - شامل نیروی انسانی؛ منابع اطلاعاتی؛ تسهیلات و امکانات؛ سطح کیفی برنامه‌ها و خدمات؛ سنجش اثرگذاری برنامه‌ها و خدمات؛ عوامل مربوط به روستاییان؛ سطح همکاری و مشارکت؛ و چگونگی اطلاع‌رسانی و تبلیغات - امکان توانمندسازی روستاییان و توسعه روستا به کمک کتابخانه‌های روستایی را با مشکل مواجه می‌کند. با این حال، کتابخانه‌های روستایی استان کرمانشاه، فعالیت‌ها و برنامه‌های خود

را متوقف نکرده‌اند و بلکه در مواجهه با هر چالش و مشکلی، راهکاری اندیشیده و تلاش خود را ادامه داده‌اند. شایسته است مسئولان امر به کتابخانه‌های عمومی روستایی و رفع مشکلات آن‌ها بیشتر توجه کنند.

هم‌راستا با یافته‌های پژوهش حاضر، در پژوهش‌های ابو (۲۰۱۴)، املوزور، تینوی و امکا-او کو (۲۰۱۷)، منصور (۲۰۲۰) و هیوز و باس (۲۰۲۱) هم به برخی از چالش‌های مشابه اشاره شده است که در جامعه تحت مطالعه آن‌ها وجود داشته و در ارائه خدمات و برنامه‌های مرتبط با توسعه، مشکل ایجاد کرده‌اند. ابو (۲۰۱۴) دریافت که منابع قدیمی و خدمات محدود، مفید بودن خدمات کتابخانه‌ای را کم کرده بود. املوزور، تینوی و امکا-او کو (۲۰۱۷) نشان دادند که نیازهای اطلاعاتی مردم روستایی به دلیل موانعی مانند ناکافی بودن منابع اطلاعاتی به‌روز، فقدان آگاهی، بی‌سوادی، موانع زبانی، کارکنان ماهر ناکافی، زیرساخت‌ها و امکانات ناکافی چندان برآورده نشده است. البته در پژوهش حاضر، موانع زبانی به عنوان چالش مطرح نشد که این امر احتمالاً ناشی از تسلط روستاییان به زبان رسمی کشور و همچنین تسلط کتابداران کتابخانه به زبان بومی و محلی روستای تحت خدمت خود بود. منصور (۲۰۲۰) دریافت که چالش‌های پیش روی کتابخانه‌ها در تأمین اهداف توسعه پایدار شامل زیرساخت‌های ضعیف؛ مجموعه‌های نامناسب؛ امکانات و خدمات نامرتب؛ بی‌سوادی عمده؛ کمبود بودجه و همکاری بین دستگاه‌های مرتبط؛ آموزش نامناسب متخصصان کتابداری و فقدان صلاحیت بسیاری از آنان؛ فقدان مطالعات و نبود تحلیل نیازهای اطلاعاتی جوامع روستایی بوده است. در پژوهش حاضر نیز به این موارد اشاره شد. هیوز و باس (۲۰۲۱) نیز به چالش نیروی انسانی از نظر آمادگی نداشتن آنان و چالش بی‌اطلاعی بسیاری از اعضای جامعه از منابع کتابخانه‌ها در حمایت از کسب و کارهای محلی و در نتیجه، عدم استفاده از منابع موجود اشاره کردند. در پژوهش حاضر، عمده نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌ها آمادگی لازم را برای تحقق اهداف توسعه روستای خود داشتند.

نکات قابل توجه در مقوله دوم، صرفنظر از بحث نیروی انسانی که مهم‌ترین عامل در توسعه روستا به کمک کتابخانه‌های عمومی روستایی است، یکی استمرار و مداومت در اجرای برنامه‌ها تا حصول نتایج و دستاوردهای مشهود و دیگری پرهیز از اجرای برنامه‌های نمادین، سطحی، بدون هدف و صرفاً برای ثبت فعالیت‌ها از سر اجبار است. نکته مهم دیگر، انجام نیازسنجی و شناسایی نیازهای اطلاعاتی روستاییان است. ابو، گریس و کارول^۱ (۲۰۱۱) در زمینه نیازسنجی اظهار داشتند که توسعه موفق جامعه در جوامع روستایی به کمک کتابخانه‌های عمومی روستایی بستگی زیادی به موفقیت کتابخانه در شناسایی نیازهای اطلاعاتی و کمک به آینده جامعه دارد. اگر برنامه‌ها، خدمات و فعالیت‌ها با توجه به نیازها و انتظارات افراد جامعه باشد، کتابخانه‌های عمومی روستایی می‌توانند کیفیت زندگی را در جوامع روستایی افزایش دهند. زرداری، عطاپور و زارع دارابی (۱۴۰۱) «عدم تناسب خدمات ارائه‌شده با نیاز روستاییان» را بزرگ‌ترین مانع استفاده از کتابخانه‌های روستایی دانسته‌اند. در پژوهش حاضر، مسئولان کتابخانه‌های عمومی معمولاً با توجه به نیاز مخاطب و یا رویداد یا اتفاقی در روستا، مانند جشنواره‌ها، بحرانی مثل خشکسالی، مشکلاتی که حل آن نیازمند آموزش و اطلاع‌رسانی است، نظیر اعتیاد، طلاق، مسائل خانواده و نظایر آن اقدام به برنامه‌ریزی برای انجام خدمت یا اجرای برنامه کرده بودند.

در مجموع، کتابخانه‌های عمومی روستایی برای ایفای نقش مؤثر خود در توانمندسازی روستاییان و پیشرفت روستا ضمن انجام نیازسنجی اولیه و نظرسنجی و پایش ثانویه باید چشم‌انداز، مأموریت و اهداف جدیدی فراتر از برنامه‌های کتابخوانی و امانت کتاب برای خود تعریف و ظرفیت روستا را شناسایی کنند و با برنامه‌ریزی مناسب و تعهد به اجرای برنامه‌ها، وارد عمل شوند و کتابخانه خود را به مرکز اصلی فعالیت‌های روستا، مرکز یادگیری مادام‌العمر و عامل مهم پیشرفت روستا تبدیل نمایند. لازم است در برنامه‌های موردنظر، جنبه‌های مختلفی نظیر توسعه انسانی، توسعه محیطی و نظایر آن مدنظر باشد.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

■ سنجش اثربخشی برنامه‌های اجراشده در کتابخانه‌های عمومی روستایی بر توانمندسازی روستاییان به روش‌های تجربی و پیمایشی؛

■ بررسی مقایسه‌ای نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی در توسعه روستا و توانمندسازی روستاییان در ایران و جهان؛
■ سنجش نگرش روستاییان نسبت به نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی روستایی در توسعه روستا و توانمندسازی روستاییان.

ملاحظات اخلاقی

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منبع حمایت‌کننده

بنا بر اظهار نویسندگان منبع حمایت‌کننده مالی گزارش نشده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: اجرا، گردآوری داده‌ها، تحلیل و تفسیر داده‌ها، تهیه پیش‌نویس، بازبینی و اصلاح، ویراستاری و نهایی‌سازی مقاله، و نویسنده دوم: طراحی، مدیریت طرح، مفهوم‌سازی.

سپاسگزاری

از کتابداران کتابخانه‌های روستایی استان کرمانشاه که به عنوان مصاحبه‌شونده در پژوهش نقش داشتند، سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- آزادارمکی، تقی؛ مبارکی، مهدی؛ و شهبازی، زهره (۱۳۹۱). بررسی و شناسایی شاخص‌های کاربردی توسعه اجتماعی (با استفاده از تکنیک دلفی). مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، ۱(۱)، ۷-۳۰.
- استراوس، آنسلم؛ و کوربین، جولیت (۱۳۸۴). اصول روش پژوهش کیفی: نظریه‌مبنایی، رویه‌ها و روش‌ها. ترجمه بیوک محمدی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- اقبال، علی؛ و نوروزی، علیرضا (۱۴۰۱). تحلیل نقش خدمات کتابخانه‌های عمومی در توسعه اقتصاد محلی: مطالعه موردی استان کرمانشاه. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۸(۱)، ۷۶-۹۳.
- حریری، نجلا (۱۳۸۵). اصول و روش‌های پژوهش کیفی. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- زرداری سولماز؛ عطاپور، هاشم؛ و زارع‌داری، سودابه (۱۴۰۱). ارزیابی وضعیت خدمات کتابخانه‌های روستایی استان آذربایجان شرقی و بررسی دیدگاه روستاییان نسبت به نقش کتابخانه‌ها در کاهش محرومیت اجتماعی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۸(۲)، ۳۴-۵۲.
- سلاجقه، مزده؛ و حیدری‌پور، معصومه (۱۴۰۱). بررسی تأثیر کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی مناطق کمتر توسعه‌یافته و حاشیه شهری شهرستان بم. ترویج علم، ۱۳(۲)، ۱۳۱-۱۵۰.
- نوکاریزی، محسن؛ و نارمنجی، مهدی (۱۳۹۳). بررسی جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگی شهرستان بیرجند. پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۴(۲)، ۲۳۳-۲۴۸.

References

- Abu, R. (2014). *Community Development and Rural Public Libraries in Malaysia and Australia*. Ph.D. Dissertations. Victoria University, Melbourne Australia. Retrieved September, 2023, 25 from: <https://vuir.vu.edu.au/24833/1/Roziyah%20Abu.pdf>

- Abu ,R ,Grace ,M & .Carroll ,M (2011) .The role of the rural public library in community development and empowerment .*The International Journal of the Book* .63-74 ,(2) 8 ,Retrieved September ,2023 ,25 from: <https://vuir.vu.edu.au/9119/1/The%20role%20of%20the%20rural%20public%20library%20in%20community%20development%20and%20empowerment%20accepted%20version.pdf>
- Akanwa ,P.C .(2013) .Public library services to children in rural areas .*Library Philosophy and Practice*) e-journal.(.1029Retrieved September ,2023 ,25 from :<https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac1029/>
- Akanwa ,P.C ,.Ilika ,O.M & ,.Udo-Anyanwu ,A.J .(2018) .Provision of effective rural library services for users' satisfaction in Anambra state .*Library Philosophy and Practice*) e-journal .1807 .(Retrieved September,27 ,2023from :<https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1807>
- Anie ,S.O .(2014) .Improving public library services for rural community development .*Journal of Information and Knowledge Management* , 5(2), 203-210. Retrieved September ,2023 ,27 from: [file:///C:/Users/kpl/Downloads/ajol-file-journals_564_articles_144659_submission_proof_144659-6625-383348-1-10-20160927%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/kpl/Downloads/ajol-file-journals_564_articles_144659_submission_proof_144659-6625-383348-1-10-20160927%20(1).pdf)
- Azadarmaki ,T ,.Mobaraki ,M & ,.Shahbazi ,Z .(2012) .Investigation and identification of social development applied indicators) using the Delphi technique .(*Journal of Studies of Socio-cultural Development* .7-30 ,(1)1 ,)In Persian(
- Cahyani ,T & .Wicaksono ,M.F .(2021) .The role of rural library in community empowerment) Leshutama Library case study .(*Library Philosophy and Practice*) e-journal .6250 .(Retrieved September ,2023 ,25 from :<https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/6250>
- Eghbali ,A & ,.Noruzi ,A .(2022) .Analyzing the role of public library services in the development of the local economy :Case study of Kermanshah province .*Research on Information Science and Public Libraries* ,(1) 28 , .76-93<https://doi.org/10.52547/publij.28.1.76> (In Persian)
- Harande ,Y.I. (2009). Information services for rural community development in Nigeria. *Library Philosophy and Practice* (e-journal). 271. Retrieved September ,2023 ,27 from: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/271>. <https://doi.org/10.1108/02640470910947610>
- Hariri ,N .(2006) .*Principles and Methods of Qualitative Research*. Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch. (In Persian)
- Hughes, C. & Boss, S. (2021). How rural public libraries support local economic development in the mountain plains. *Public Library Quarterly* , 258-281 ,(3) 40 Retrieved September ,2023 ,29 from: <https://doi.org/10.1080/01616846.2020.1776554>
- Kenny ,S .(2006) .*Developing Communities for the Future*3 .rd ed .Cengage Learning ,Australia.
- Koh ,K & ,.Abbas ,J .(2015) .Competencies for information professionals in learning labs and makerspaces .*Journal of Education for Library and Information Science* , 56 .114-129 ,(2) Retrieved September ,2023 ,27 <https://doi.org/10.3138/jelis.56.2.114>
- Kumbar ,S.S .and Mallaiah ,T.Y .(2007) .Role of public libraries in developing self education skills among rural youth ,.In :P.Y .Rajedrakumar & ,V.G .Talwar) Eds ,(.*Public Libraries as Community Information Centres* , (National Seminar, Department of Public Libraries, Bangalore, 6-8 June), Department of Public Libraries, Bangalore.
- Lal, J. (2018). The role of public libraries in socio-cultural development in rural areas in India. *Library Progress (International)* , 38 (2), 299-313. <https://doi.org/10.5958/2320-317X.2018.00032.6>
- Mannan, E.F. & Anugrah, E (2020). Village library capacity building for community empowerment: A case study in East Java, Indonesia. *Library Philosophy and Practice* (e-journal). 4552. Retrieved September ,2023 ,27 from: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4552>
- Mansour ,E .(2020) .Libraries as agents for development :The potential role of Egyptian rural public libraries towards the attainment of Sustainable Development Goals based on the UN 2030 Agenda .*Journal of Librarianship and Information Science* .136–121 ,(1)52 ,<https://doi.org/10.1177/0961000619872064>
- Martin ,W.J .(1995) .*The Global Information Society*2 .nd ed .Aslib Grower ;England.
- Maskurotunitsa ,R.S & .Rohmiyati ,Y .(2016) .Peran perpustakaan desa Mutiara dalam pemberdayaan masyarakat Desa Kalisidi ,Kecamatan Ungaran Barat ,Kabupaten Semarang .*Jurnal Ilmu Perpustakaan* , 5(4), 1-12. Retrieved September ,2023 ,27 from: <https://ejournal3.undip.ac.id/index.php/jip/article/view/15335>
- Mubarak ,Z .(2010) .*Evaluasi Pemberdayaan Masyarakat Ditinjau Dari Proses Pengembangan Kapasitas Pada Kegiatan PNPM Mandiri Perkotaan di Desa Sasitrodinjan Kabupaten Pekalongan* .M.Sc Tesis .Universitas Diponegoro .Retrieved September ,2023 ,27 from :<https://core.ac.uk/download/pdf/11722694.pdf>

- Nowkarizi, M & Narmenji, S.M. (2014). The role of public libraries in cultural development of Birjand city. *Library and Information Science Research*, 4 (2), 233-248. (In Persian)
- Omeluzor, S.U., Tinuoye, G.O., & Emeka-Ukwu, U. (2017). An assessment of rural libraries and information services for rural development: A study of Delta State, Nigeria. *The Electronic Library*, 35 (3), pp. 445-471. <https://doi.org/10.1108/EL-08-2015-0145>
- Oyeronke, A. (2012). Information as an economic resource: The role of public libraries in Nigeria. *Chinese Librarianship :An International Electronic Journal*, 34, 66-75. Retrieved September ,2023 ,27 from :<http://eprints.covenantuniversity.edu.ng/2420/>
- Salajegheh, M & Heydaripour, M. (2022). Study of public libraries 'impact on the cultural development of less-developed areas and urban margins of Bam city. *Popularization of Science*, 13 (2), 131-150. (In Persian)
- Strauss, A. & Corbin, J. (2005). *Principles of Qualitative Research Methodology: Grounded Theory; Procedures and Methods*. Translation by Buick Mohammadi. Tehran: Institute of Humanities and Cultural Studies. (In Persian)
- UNESCO (1994). Public Library Manifesto. *IASLIC Bulletin*, .183-184 ,(4) 39 Retrieved September,2023 ,25 from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000112122>
- Williams, R D & Willet, R. (2017). Makerspaces and boundary work :The role of librarians as educators in public library makerspaces. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(3), 801-813. <https://doi.org/10.1177/0961000617742467>
- Yamoah, E.E. & Maiyo, P. (2013). Capacity building and employee performance. *Canadian Social Science*, 9,(3) .42-45 Retrieved September ,2023 ,27 from :<https://doi.org/10.3968/j.css.1923669720130903.1160>
- Zardari, S, Atapour H & Zare-Darabi, S. (2022). An assessment of the status of rural libraries services in East Azarbaijan province and the villagers 'viewpoint toward the libraries 'effect on reduction of social deprivation. *Research on Information Science and Public Libraries* .34-52 ,(2) 28 ,<https://doi.org/10.52547/publiij.28.2.34> (In Persian)

